
Biblia pauperum – Bible chudých

využití v katechezi

METODIKA – samostatná příloha k revue Cesty katecheze č. 2/2011

Ukázka k tématu: Ježíšův křest a můj křest

vhodné pro děti i dospělé; můžete využít např. při setkání rodičů jako námět pro katechezi v rodině.

Účelem této katecheze je umožnit účastníkům katecheze nahlédnout na tajemství Ježíšova křtu pomocí starozákonních předobrazů a poznání, ke kterému účastníci dospějí, využít k porozumění významu jejich křtu pro další život.

Příprava katechety

Přečtěte si nejprve základní informace o Bibli chudých a o uspořádání jejích stránek v článku uveřejněném na zadní obálce časopisu, s. 27-28 (viz samostatná příloha v závěru této metodiky). Prohlédněte si též ukázkou stránky na téma „Ježíšův křest“. Schéma 1 (viz níže) ukazuje, jak je stránka rozvržena.

V praktické příloze k CK č. 2/2012 najdete na s. 7 příklad vyprávění o Ježíšově křtu podle obrázků v Biblii pauperum:

Příklad vyprávění o Ježíšově křtu

Související události:

přechod Izraelitů Rudým mořem a utopení Egyptanů (Ex 14);

Mojžíš vyslal zvědy do zaslíbené země a ti se vracejí se zprávou a jejím ovocem (Nu 13,17–20);

Jak Křtitel křtí Ježíše v Jordánu a nad ním se otevírá nebe (např. Mt 3,13–17).

Bůh měl vždy rád všechny lidi a zvláštním způsobem se stará o ty, kdo v něj uvěřili. Knihy Starého zákona nám vyprávějí o Izraelitech, národu, který si Bůh vyvolil. Tento národ byl postupně se rozrůstající rodinou praotce Abraháma, člověka, který Bohu uvěřil a zůstal mu věrný. Bůh mu slíbil, že dá jeho potomkům zemi, o kterou bude sám pečovat, která bude úrodná a v níž se bude dobře žít (srov. Dt 11,8–14). Stalo se však, že Abrahámovi potomci Izraelité z této země odešli a začali žít v Egyptě. Nejprve se jim dařilo dobře, ale když se stal vládcem té země jiný farao, stali se Izraelité jeho otroky. Farao z nich měl strach, proto jim ukládal velmi těžké práce a dokonce nechával zabíjet jejich děti. Izraelité volali k Bohu o pomoc. Bůh si vyvolil mladého muže Mojžíše, aby se stal jeho pomocníkem a Izraelity z Egypta odvedl zpět do slíbené země, kterou pro ně připravil. Farao to však zakázal a dal Izraelitům ještě více práce. Bůh slíbil Mojžíšovi pomoc a ten odvedl Izraelity na cestu z Egypta. Farao Izraelity pronásledoval. Cesta vedla přes moře. Bůh uložil Mojžíšovi, aby vztáhl svoji ruku nad moře. Když to udělal, vody se rozestoupily. Izraelité přešli na druhý břeh. Když se chtěli za nimi vydat faraonovi vojáci, voda se vrátila na své místo a oni se utopili. Tak Bůh zachránil svůj lid.

Po těžké cestě pouští, která trvala čtyřicet let, se Izraelité přiblížili ke slíbené zemi. Bylo léto, čas, kdy na vinicích dozrávaly první hrozny. Mojžíš vybral po jednom zástupci z každé velké izraelské rodiny a poslal je Bohem slíbenou zemi prozkoumat. Zvědové měli zjistit, jaká je to země, zda dobrá, nebo špatná; jací lidé zde žijí, zda silní, nebo slabí; a jaká jsou zde města, zda otevřená, nebo opevněná; a také zda jsou zde stromy a úrodná půda. Mojžíš zvědy povzbudil, aby byli odvážní a přinesli ovoce z této země. Zvědové to udělali tak, jak jim Mojžíš

řekl. Země byla opravdu krásná a úrodná. Někteří ze zvědů se však báli tamních lidí a do slíbené země se jim nechtělo, někteří se dokonce chtěli vrátit do Egypta (srov. Nu 13,25–14,8).

Dva ze zvědů však byli stateční, byli to mladí muži Jozue a Káleb. Když Mojžíš zemřel, vedl právě Jozue Izraelity do země, kterou pro ně připravil Hospodin. Lidem se zde dařilo dobře i zle, podle toho, zda byli Bohu věrní, nebo nevěrní. Někdy byli svobodní, jindy nad nimi vládli cizí vládcové. Očekávali proto, že Bůh splní svůj další slib a pošle jim Zachránce, který je vysvobodí, a jejich život v darované zemi bude svobodný a šťastný. Bůh svůj slib splnil. Poslal na svět svého Syna Ježíše. Ježíš jednou přišel k řece Jordánu. To je řeka, kterou přešli Izraelité, když je Jozue vedl z pouště do slíbené země. U této řeky žil Jan Křtitel. Za ním chodili lidé a naslouchali jeho kázání o tom, aby se vrátili k Bohu a žili dobrým životem a nechávali se pokřtít. Jednou sem přišel i Ježíš. Když Jan křtil Ježíše, otevřelo se nebe a Bůh Otec promluvil ke všem lidem, kteří zde stáli: „Toto je můj milovaný Syn.“ Na Ježíše sestoupil Duch Svatý v podobě holubice. Tehdy mnoho lidí uvěřilo, že Ježíš je poslaný od Boha, chodili s ním a naslouchali mu, když jim vyprávěl o svém Otcí.

(převzato ze strany č. 7 z Praktické přílohy CK č. 2/2011)

Scénář katecheze:

1. Ukažte účastníkům katecheze obraz „Ježíšův křest“ z Bible pauperum (dále BP). Patrně se budou snažit rozpoznat, co představují obrázky. Poté je nechte tipovat, o jaký dokument se jedná (jde o stránku z ilustrované bible z počátku 16. stol.). Je psána tzv. kurentem starou němčinou. Z textu lze celkem snadno rozluštit jména „Ezechiel a Zachariáš“ uprostřed stránky.
2. Vysvětlíte obsah textů na stránce (viz schéma v přílohách).
3. Uvažujte nad tím, proč autor této biblické pomůcky spojil Ježíšův křest se dvěma starozákonními událostmi. Vyprávějte o Ježíšově křtu v souvislosti s těmito dvěma předobrazy (viz výše ukázka zpracování pro děti).
4. Rozdejte pracovní list č. 1 se schématem stránky z bible a nechte účastníky katecheze, ať si vytvoří vlastní ilustrace k tématu a dopíší příslušné texty (volný překlad originálu). Jde o aktivitu vhodnou pro mladé lidi a dospělé.
5. Aktualizace: Každý účastník si může vytvořit stránku o vlastním křtu do pracovního listu č. 2:
 - Do prostředního okénka nalepí fotografii ze svého křtu nebo tuto událost nakreslí.
 - Do horních polí vlevo a vpravo napíše své jméno.
 - Do levého okna může účastník katecheze dokreslit, nalepit foto nebo dopsat jména těch, kteří ho ke křtu přinesli, nebo kdo se za něj zaručili, kdo mu byli kmotry apod.
 - Do pravého okna doporučujeme nakreslit symbol Velikonoc a svoji křestní svíci, která nám připomíná, že o každých Velikonocích obnovujeme své křestní sliby.
 - Do rámečku nad obrazem svého křtu může účastník dokreslit obrázky nebo atributy svých patronů (křestního, případně birmovacího patrona).
 - Do rámečku pod obrázky uprostřed stránky citáty z Písma svatého nebo i jiné, které jsou mu blízké nebo dokonce směřují jeho život.

- Do největšího pole v dolní části stránky může každý krátce zapsat svůj životní příběh syna či dcery Boží. Jiná varianta: toto pole nevyplní účastník, ale listy kolují ve skupině a každý může napsat do listu toho, koho má před sebou, povzbudivý vzkaz apod.

Vytvořený list si buď každý nechá pro sebe, nebo pokud je skupina zvyklá se sdílet, si je účastníci vzájemně ukáží a představí. Listy také mohou kolovat.

Přílohy jsou řazeny v tomto pořadí:

- náhled na zadní stranu obálky CK č. 2/2011, který obsahuje základní informaci o Biblii pauperum a obraz stránky na téma „Ježíšův křest“ v barevném provedení.
- schéma a obsah této stránky v češtině
- Pracovní list č. 1 s prázdnou předlohou stránky z Bible pauperum pro práci účastníků katecheze
- Pracovní list č. 2 s prázdnou předlohou pro zpracování příběhu vlastního křtu účastníků katecheze

Další události

Z internetových stránek <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/cpg59> lze ke studijním účelům stáhnout celý soubor v pdf formátu. Ten obsahuje 41 obrazů s biblickými texty.

Tipy na některé z nich:

Číslo listu	Starozákonní předobraz 1	Tajemství Ježíšova života	Starozákonní předobraz 2
1	Adam a Eva – pokušení Gn 3	Zvěstování Ježíšova narození Lk 1, 26-38	Gedeón žádá znamení od Boha Soudců 6,39 (od verše 12 - Gedeón vysvobodil Izraele z rukou Midjánců)
5	Izák žehná Jákobovi Gn 27	Útěk do Egypta Mt 2, 13-18	Míkal spouští Davida - David se zachraňuje před Saulem 1 Sam 19, 11-12
7	Ráchel oplakává své děti Jer 31,15	Vraždění betlémských dětí Mt 2, 16-18	Zabíjení chlapců v Egyptě chlapců (Mojžíš zachráněn v košíku) Ex 1,22 – 2,10
9	Vyjítí z Egypta - přechod mořem Ex 12 - 14	Ježíšův křest Mt 3,13-17	Vstup do zaslíbené země přes řeku Jordán Joz 3
15	Návštěva Abraháma – poslové Gn 18	Proměnění na hoře např. Mt 17, 1-13	Tři mládenci v ohnivě peci Dan 3
18	Melchizedech Gn 14	Poslední večeře Mt 26, 26-29	Izraelité na poušti – seslání many z nebe Ex 16
26	Abrahám obětuje Izáka Gn 22	Ježíš umírá Mt 27, 45-56	Mojžíš udělal bronzového hada (na poušti) Nm 21, 1-10
27	Bůh stvořil Evu z Adamova žebra Gn 2, 18-24	Probodení Ježíšova boku na kříži J 19, 31-37	Mojžíš - voda tryská ze skály Ex 17, 11-7
28	Braři vhadují Josefa do cisterny Gn 37	Pokládání Ježíšova těla do hrobu Mt 27, 57-66	Jonáše pohlcuje velryba Jon 1 a 2
35	Mojžíš na hoře Sinaj - setkání s Bohem Gn 19	Ježíšovo nanebevstoupení Sk 1	Eliáš - ohnivý vůz 2 Král 2

BIBLIA PAUPERUM – BIBLE CHUDÝCH

V článku prof. Biancardiho o historii používání Bible v katechezi (viz s. 6–9) je zmíněno několik pozitivních příkladů z doby, kdy se katecheze konala jako vyučování katechismu. Mezi těmito výjimkami se vyskytuje i tzv. Biblia pauperum, neboli „Bible chudých“. Stránky této Bible jsou členěny do několika částí, v jejich centru je obraz znázorňující jedno z tajemství Ježíšova života, ke kterému jsou po stranách připojeny obrazy souvisejících starozákonních událostí, jež jsou předobrazy novozákonní události. Stránku doplňují obrázky proroků a biblické citáty, které se vztahují k zobrazovaným scénám. Takto zpracovaná Bible představuje svým čtenářům Ježíšovo poslání v kontextu dějin spásy a díky dvěma vybraným událostem většinou ze Starého zákona hlouběji osvětluje význam Ježíšových skutků.

Na internetových stránkách mezinárodního projektu „Manuscriptorium“ si lze prohlédnout celou řadu starých rukopisů včetně různých Biblí. Je mezi nimi i několik Biblí chudých. Upozorňuji na tři, které naleznete na www.manuscriptorium.com: zvolte menu „digitální knihovna“ a do vyhledávacího okénka vlevo nahoře zadejte „Biblia pauperum“. V seznamu, který se zobrazí, klikněte na volbu „Facsimile“ u těchto položek:

- 📖 Biblia pauperum pocházející ze 14. století ze střední Evropy, psaná latinsky. Dochovaly se z ní pouze stovky fragmentů, které jsou uchovávány v knihovně Západočeského muzea v Plzni. Dva z nich si můžete prohlédnout na této stránce.
- 📖 Biblia pauperum pocházející pravděpodobně z Nizozemí z let 1450–60, je psaná latinsky a je uchovávána v Moravské zemské knihovně v Brně. Obrazy nejsou barevné, jsou vytvořeny xylografickou technikou.
- 📖 Biblia pauperum pocházející ze Švýcarska, psaná německy, a to v roce 1518. Z internetových stránek <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/cpg59> lze ke studijním účelům stáhnout celý soubor v pdf formátu. Ten obsahuje 41 obrazů s biblickými texty.

Na zadní obálce tohoto časopisu je uvedena ukázka stránky ze švýcarské Bible chudých. V ústředním poli je zobrazeno novozákonní tajemství, kterému je věnována celá stránka – tj. křtu. K němu se vztahují všechny texty.

- V horní části stránky: „Budete čerpat vodu radosti ze studen Izraele“ (podle Izaiáše, vlevo); „Chválu pějte v chrámu Bohu Hospodinu od studní Izraele“ (David, vpravo).
- V centrální části je zobrazena událost Ježíšova křtu a po stranách starozákonní předobrazy křtu: vlevo faraonova vojska, která zemřela v moři, a Izraelité vyšli z Egypta; vpravo se dva zvědové vracejí s ovocem zaslíbené země zpět na poušť přes Jordán za Mojžíšem, který je tam vyslal, aby novou zemi prozkoumali.
- Pod obrázky najdeme texty podle proroků: „Nalij na váš čistou vodu“ (podle Ezechiela 36,25); „V tom dnu tak bude studna domu Božího“ (podle Zachariáše 12,8).

Nejdelší texty jsou stručným výkladem souvisejících starozákonních textů:

- V knize Exodus čteme, že farao pronásledoval děti Izraele, jel za nimi, a tak dojel se svými vozy a jezdci do moře. Bůh vedl vody tak, že je zaplavily, a osvobodil tak svůj lid jako křestní vody, které jsou posvěcené Kristem, jehož křtem jsme osvobozeni z pout dědičného hříchu (vlevo).
- V knize Numeri čteme, že zvědové, kteří byli posláni prozkoumat zaslíbenou zemi, když odcházeli, odřezali vinný hrozen. Šli přes Jordán, což pro nás znamená: když chceme vejít do království nebeského, musíme nejprve projít vodou křtu, jejímž znamením je Jordán, přes který museli přejít výše zmínění zvědové, dříve než vešli do zaslíbené země.

V praktické příloze tohoto čísla naleznete námět inspirovaný touto Biblí pro katechezi dětí.

ge werden schopfen
wasser in fressen
in den prunnen
israhel zid

ysaias

zu stent lob singen
in den kirchen
got dem herren son
den prunnen schaff
israhel zid

dauid

foron sein sie / foron in mer

Israhel fressen sich trinken die

die zu dem mer / dan die zu jordan

israhel wird aufgraben
iber euch ein kain
wasser zid

in dem tag so wird
werden ein prun
des lauff gotes zid

Ezechiel

Zacharias

Man list im plog das aufgan
off der lunde von israhel das
sy dem künig jero tuncz es
tet mit nachzihen vnd also
ein gang mit sein wegen
vnd reitern in das mer zid
also forst got die wasser des
mieres iber sy vnd erleset also
sein volck also tuncz die danc
wasser die da gefarliget sy
in a reiso tuncz sein danc
werden wir er ledigt an d
in panden der er sind zid

Man list im plog der zal das
die porten die da gesant waren
zesschen das gelopt land zid da
sy wider vnt giengen schinen
ab ein mer reitern zid vnd gien
gen iber den jordan das uns lide
ist ab wir ein velen gan in
das reit der künig das wir for
miesen gan tuncz das wasser
des danc der uns bezaigert ist
tuncz den jordan tuncz den in
isten gan die obgestreuben y
alten ee dan sy kunden in das
gelopt land zid

**Budete čerpat
vodu radosti
ze studní Izraele.**

Izaiáš

**Chválu pějte v chrámech
Bohu Hospodinu
od studní Izraele.**

David

Faraonova vojska zahynula v moři.

Nechal se pokřtít.

Tito dva muži jdou přes Jordán.

Naliji na vás čistou vodu.

Ezechiel

**V tom dnu vytryskne
pramen k obmytí hříchu a
nečistoty.**

Zachariáš

Čte se v knize Exodus:

Král farao pronásledoval děti Izraele.

**Jel za nimi, a tak se dostal se svými vozy
i jezdci do moře.**

**Pak Bůh nad nimi uzavřel vody moře
a vysvobodil tak svůj lid.**

**Tak také křestní vody jsou posvěceny
Kristem, jehož křtem jsme osvobozeni
z pout dědičného hříchu.**

Čte se v knize Numeri:

**Poslové byli posláni prozkoumat
zaslíbenou zemi.**

Když odcházeli, odřezali vinný hrozen.

A šli přes Jordán.

**To pro nás znamená: když chceme vejít do
království nebeského, musíme předtím
projít vodou křtu, který je pro nás zna-
mením Jordánu, přes který museli přejít
nahore zmínění poslové dříve než vešli do
zaslíbené země.**

